

Suočavanje

SUĐENJE CVJETANU

ZAŠTO JE PLAKAO ENVER DURIĆI B92

Transkript emisije "Katarza" Radija B92 od 13. decembra 2003.

A pre toga je Durići rasplakao sudnicu pokazujući klikere, sat i maramicu. Na licu majke Saše Cvjetana pojavio se grč kada je nastavnik iz Podujeva, svedok Redžep Kastrati, rekao da nije video toliko mržnje u jednoj ljudskoj duši, a Cvjetan je, rekao je Kastrati, mogao da bude sportista ili pevač.

Govore: Enver Durići, Fljorin Ćata, Nazim Veselji, Redžep Kastrati, Teki Bokši, Dragoljub Todorović, Đorđe Kalanj

Durići: Imala je četiri godine. A najmlađi sin 21 mesec. Te klikere sam kupio tri dana pre dolaska u Podujevo, jer smo pre toga živeli u Dumnici, jednom selu. I majka me je zamolila da kupim nekoliko klikera ćerki Mimozi. Osam komada koštalo je jednu marku. Uzeo sam te klikere. Kad sam otišao u Dumnicu kod porodice, izašla je Mimoza i pitala me je: "Tata, da li si mi kupio klikere?" Izvadio sam klikere i dao sam joj ih. S njima su se igrali nekoliko dana. Tačno je da su se deca, kada se pucalo na njih, igrala sa klikerima, jer su klikeri bili rastureni i raspoređeni za igru na mestu događaja. Odlično se vidi da je raznet sat moje žene Fikrete. Ovo je prvi put da to iznosim javno i pokazujem. Vidite klikere, sat i maramu, koji su pronađeni na mestu zločina.

B92: Goran Stoparić iz Šida rekao je u sredu pred Okružnim sudom u Beogradu, gde je ponovljen proces protiv Saše Cvjetana, da je 28. marta 1999, u dvorištu jedne kuće u Podujevu "sve bilo gotovo za manje od minut".

"Jedna automatska puška ispaljuje 150 metaka u minuti, i to po jednom čoveku. Ja sam čuo paljbu iz četiri ili pet cevi, i to nesređenu, rafalnu paljbu", rekao je Stoparić. Tako je sudu pružio dokaze da su optuženi Cvjetan i Dejan Demirović, koji je u bekstvu, pucali u dvorištu kuće Haljima Gašija, sa još nekoliko pripadnika Specijalne antiterorističke jedinice "Škorpioni", navodeći njihova imena. Među ubijenima bili su i otac, majka, supruga i četvoro maloletne dece Envera Durićija, a on sa sobom, u džepu, nosi klikere i sat, umotane u maramicu.

Advokati porodica oštećenih, Dragoljub Todorović i Teki Bokši, ocenili su Stoparićev iskaz kao ključni dokaz protiv Cvjetana, dok advokat optuženog, Đorđe Kalanj, smatra da to nije dovoljno jer, po njemu, nedostaje još jedan svedok – Milovan Tomić, onaj koji je Stoparića sprečio da uđe u dvorište, govoreći mu: "Nemoj, budalo, da prljaš ruke!"

Todorović: Žrtve, ova deca koja su došla iz Engleske, ona su ga prepoznala. Onaj Olujić je rekao, njegov komandir voda, da se on odmah posle nesreće zatekao na licu mesta, a on je ostao u zgradi na 500 metara, kada je Olujić otišao. Dakle, dokaza je bilo, a ovo je najbolji, odličan dokaz, koji potvrđuje to što evidentno proizilazi. To je jak sudski dokaz, to je dokaz prvog reda, dokaz očevica. On menja i procesnu situaciju. Sada bi tužilac morao da goni i ove koje je on pomenuo, toga Borojevića i toga Medića. Ne znam šta će dalje da bude, ali što se tiče ovog postupka, on se dobro odvija, sa našeg stanovišta, i od ranije, i bez ovoga, a sa ovim još bolje.

Bokši: Ovde se zbilo zaokret. On je potvrdio najznačajnije okolnosti optužbe. Mislim da je kod njega proradila savest. Kao što je i sam objasnio, ubistvo te dece nije mu dalo mira i on je na sudu rekao istinu, nezavisno od posledica. A on se, normalno, u ovim okolnostima, plaši posledica. Sud mu je i odredio zaštitu, na njegov zahtev. Video sam reakciju Envera Durićija u toku Stoparićevog svedočenja, video sam da je čovek zadovoljan. Makar da se kaže istina o tome. Nezavisno od toga šta će biti s tim procesom, njemu se porodica neće povratiti, ali kad pravda izlazi na videlo, ipak je to uteha i olakšanje za porodicu oštećenih.

Kalanj: Ne mogu da prihvatim kao istinito ovo njegovo novo svedočenje, pred sudom u Beogradu, jer on je dao jedan iskaz pred Okružnim sudom u Prokuplju, koji je bio sasvim različit. Dao je to po svojoj slobodnoj volji, bez ikakvog pritiska od strane odbrane, od strane porodice, ili od strane prijatelja samog Saše Cvjetana. Ono što je važno reći za taj iskaz jeste da je on naveo lice koje je bilo pored njega i koje je moralo videti sve ono što je on ispričao. Ukoliko bi to lice potvrdilo to što je izjavio svedok Goran Stoparić, onda svakako imamo razloga da verujemo njegovom iskazu datom pred Okružnim sudom.

Međutim, bez tog svedoka naravno da ne možemo da prihvatimo to kao iskaz na osnovu kog se može doneti sudska odluka.

B92: Radi se o Milovanu Tomiću?

Kalanj: Tako je, da. To je taj svedok. Ja verujem i mislim da je obaveza suda da to lice izvede pred sud i da to lice da svoj iskaz i, onda, na osnovu tog iskaza da zaključimo šta se zaista događalo u dvorištu te kuće, ko je izašao, da li je tu bio Saša Cvjetan, ko su bili ostali pripadnici "Škorpiona" u toj kući, koje je naveo Goran Stoparić. A danas smo čuli od jednog svedoka da on nema veze s tim dvorištem i sa tom kućom o kojoj je govorio Goran Stoparić. Ja priznajem da sam kao branilac njega predložio da se sasluša kao svedok i naravno da sam tražio njegovu saglasnost da svedoči i da mu je objašnjeno pod kojim okolnostima će biti saslušan kao svedok, posredno, preko drugog lica, koje ga je pitalo da li hoće, jer ga je Saša Cvjetan pomenuo. On je sam dao saglasnost i ponudio se da hoće da svedoči. Nakon toga, ja sam predložio da se on sasluša kao svedok. Naravno da mi je vrlo neprijatno da čujem u sudnici kako me tereti da sam mu ja sugerisao šta će i kako će da izjavi. On je punoletan, odgovara za ono što priča i u Prokuplju i ovde, pred Okružnim sudom. Ako ćemo govoriti precizno i o svedočenju samog Gorana Stoparića, on nije očevidac samog događaja u dvorištu. Ne bih da na ovaj način svojim izjavama vršim bilo kakav pritisak na sud. Zaista je slobodno sudijsko uverenje sudija koji će doneti tu odluku da procene šta je istina, da procene i iskaze ostalih pripadnika jedinice "Škorpioni", naravno i oštećenih porodica, koji su dali sasvim korektan iskaz pred ovim sudom, i da na kraju odluči da li treba još da pribavlja dokaze, ili će doneti odluku. A videćemo kakva će ta odluka biti.

B92: A to što su ga prepoznali svedoci – kosovski Albanci, deca...

Kalanj: Niko njega nije prepoznao kao očevica za ubistva lica. On je sam rekao da je bio tamo, on to ne spori, da je radio to što je radio, da je ulazio u kuće, da je vršio pretrese, da je čak jedno lice udario...

B92: Enver Durići je plakao dok je Stoparić svedočio. A pre toga je Durići rasplakao sudnicu pokazujući klikere, sat i maramicu. Na licu majke Saše Cvjetana pojavio se grč kada je nastavnik iz Podujeva, svedok Redžep Kastrati, rekao da nije video toliko mržnje u jednoj ljudskoj duši, a Cvjetan je, rekao je Kastrati, mogao da bude sportista ili pevač, toliko je lep.

Kastrati: Tog 28. marta Saša je mene držao za jaknu oko 40 minuta. Uperen automat u grudi. Tako smo se vijali sa njim. Meni je tog dana najteže bilo jer je zajedno samnom bila i moja starija sestra koja je bila paralizovana. Najveći moj problem, i problem moje porodice, bio je kako nju da izvedemo. Kad sam došao dole, više meni nije dozvolio da uđem, a žene i deca nisu mogli. Vikao sam: "Uzmite čebe, stavite je na čebe", sestru. Tako su i učinili. Kiša je počela da pada, bio sam bos, samo u čarapama, a cipele su tu, ne daju ti ni da obuješ svoje cipele. Prepoznao sam ga odlično, jer ta slika mi stoji pred očima još od tog dana. Imam ožiljak od kundaka, kad me je udario. Kad smo izašli svi na ulicu, iz te tri kuće, bilo nas je 87 ljudi. Postrojio nas je pored puta i vikao: "Sve ću vas ubiti." Onda, iz te grupe, ponovo je uzeo mene, izveo me i uperio mi automat u grudi. Kaže: "Zašto govoriš srpski, gde si naučio?" Rekao sam da govorim srpski jer sam naučio u Beogradu. Često sam bio u Beogradu, brat mi je radio ovde, bio sam kod brata. I rekao sam da znam Beograd kao na dlanu, i zaista ga znam.

Zašto laju psi?

B92: To vas je pitao Saša?

Kastrati: Saša me pitao zašto laju psi. Rekoh: "Otkud znam zašto laju psi?" Pa moraju da laju, na svakoj strani čula se pucnjava. Onda, približio se jedan iz njihove grupe i rekao: "Pusti čoveka, nemoj da ga maltretiraš."

B92: Da li znate ko je to bio?

Kastrati: Ne znam. I baš bih voleo da znam ko je, jer on je možda moj spasilac. On je bio obučen u crno odelo, obrijana glava, crne naočare i imao je maramu na glavi, vezanu uz čelo. Kad mu je to rekao, on je okrenuo automat i kundakom me udario po licu. Počela je krv da mi ide. Tako smo počeli razgovor. Kad su ušli u hodnik, lupali su na vrata i izašao sam zajedno sa sestrama. Tu su samnom bile tri moje sestre sa decom. Direktno Saši dao sam hiljadu maraka, jer je istina da je para mnogima spasla život.

B92: Da je 6. oktobra doneta odluka da se suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima prenose direktno, po južnoafričkom modelu pomirenja, Srbija danas sigurno ne bi bila u dilemi ko je ovde heroj a ko izdajica.

Na vest objavljenu na sajtu B92, da je bivši član "Škorpiona" promenio iskaz na suđenju Cvjetanu, u sredu je stiglo deset komentara, a među njima i ovaj:

"Gorane, ti si srpski heroj, a ne izdajica! Srpski heroji nisu oni 'balvani' koji ubijaju nedužne civile u ime srpstva i odbrane Srbije. Mnogi kosovski Srbi su morali platiti ceh albanskim 'Cvjetanima'. Dužnost je ne samo vlasti u Srbiji, već i svih građana Srbije sa iole ljudskosti u sebi, da zaštite Gorana i pruže mu ruku za hrabrost i iskrenost. Hvala ti, Gorane! Kriminalci i ubice ne smeju braniti Srbiju. Njima je mesto u zatvoru."

Durići: Suđenje ovim ljudima koji su izvršili masakr u opštini Podujevo treba da bude realno, jer su nastradale porodice Durići, Bogujevci. Nadamo se da će zločinci koji su to izvršili dobiti zaslužene kazne. Nije mi lako što se zločinac koji mi je ubio oca, majku, ženu i četvoro dece, na kraju izvinjava, ali ipak osećam olakšanje. Ne mogu da kažem da je Saša bio jedini koji je pucao na njih, ali iz razgovora sa decom Bogujevci, koja su se spasla iz tog pokolja, i čitajući razne materijale sa suđenja, i na osnovu izjave jednog svedoka ovde, i najprostiji čovek zna da je on među najvećim zločincima u toj grupi.

B92: Mislite na svedočenje Gorana Stoparića?

Durići: Jeste, mislim. Desi se da u čovekovoju duši stoji nešto što ga muči i on mora to da pokaže pred javnošću. Normalno, nakon toga ja se osećam bolje. Nije lako uperiti prst prema nekom čoveku ako nisi siguran da je on zločinac, ali njegov drug u sudnici dokazao je da je on jedan među njima.

Data: Ja se osećam lakše pošto sam čuo juče onog svedoka. Mislim da je dobro što je on to rekao. To je dobro za njih, to je dobro za sve srpske ljude koji misle dobro. Video sam da se sve to što je rekao onaj svedok slaže sa našim zbivanjem, i video sam da on zna sve to, te kuće. Mislio sam da je to bila prava istina. Osećam se lakše i mislim da je to najbolje i za njega i za okrivljenog, i za sve ove ljude, i za familije Durići i Bogujevci.

B92: Da li ste pre četiri godine mogli da pretpostavite da ćete jednog dana biti u situaciji da u Srbiji, pred srpskim sudom, kažete ono što se vama desilo?

Data: Ne, ne, ne bih mogao to da kažem, ali sad su se vremena promenila i vrlo je dobro što smo mi došli tu.

B92: Jedan od vaših advokata, gospodin Bokši, kada sam ga pitala, pre nego što ste vi došli, a posle svedočenja dece, rekao je da je javnost na Kosovu prilično skeptična prema ovom procesu i misli da je to iz političkih razloga, da ne očekuje da će se tu bilo šta od istine pokazati.

Data: Ne bih mislio da će tako biti, ali istina je to što smo videli u sudu, i već se promenilo na bolje.

Bokši: Ja sam razgovarao nakon što su saslušani kosovski Albanci, svedoci koji su oštećeni, koji su subjekat u ovom postupku. Oni osećaju veliko olakšanje što je ipak izašao jedan čovek kome je proradila savest i da je, po njima, rekao istinu ovom sudu. Očekujem da će i u tom smislu biti pozitivna reakcija, da je izašao jedan čovek koji potvrđuje navode tog zločina. Mislim da će njegovo svedočenje biti pozitivno ocenjeno.

Sam optuženi izjašnjavanja svedoka kosovskih Albanaca u značajnom delu nije osporavao. Svedok Stuparić je potvrdio bitne okolnosti optužnice. Ostali svedoci, koji bi, po mom mišljenju, trebalo da sednu pored Saše Cvjetana, negirali su optužnicu, odnosno, bitne okolnosti na koje se optužuje Saša Cvjetan. Oni izbegavaju krivičnu odgovornost i normalno da se od njih nije ni očekivalo da potvrde navode optužnice, s obzirom na to da bi oni sebe doveli do krivične odgovornosti. Mislim da se stvar približava kraju. Značajne činjenice su potvrđene, a u daljem toku biće saslušani još pripadnici jedinice "Škorpioni". Ne očekujem da će oni značajno doprineti osvetljavanju činjeničnog stanja, u smislu utvrđivanja navoda iz optužnice ili odbrane. Mada, videćemo ... Mislim da je optužnica manjkava, da bi trebalo da javni tužilac unese značajne korekcije. Kako će dalje postupati javni tužilac, to je stvar tužilaštva. Ali, u svakom slučaju, ovde bi trebalo, pored Cvjetana, koji je sada optužen, da budu optužena i ostala lica, jer ima dovoljno dokaza, postoji osnovana sumnja, da su u tom zločinu pored njega učestvovala i ostala lica.

Veselji: 28. marta 1999. u Podujevu su bile snage paramilitaraca i policije. U kuću u kojoj smo bili ja i tri druge familije, ušli su, mislim da je bila Specijalna jedinica policije, ušli su u to dvorište, u kuće gde je bilo oko 50 ljudi. Tog dana, iz te jedinice, u kuću je ušao jedan lokalni Srbin, Dragan Biorčanin, iz sela Matarova pored Kuršumlje. Radio je u opštini, u kancelariji za osiguranje. On je prvi ušao kod nas. Pretresli su nas i odveli u dvorište. A potom, taj Dragan, sa dvojicom policajaca, uzeo je Seljima Tahirija i Isaka Jusufija i ušli su u druge dve kuće koje su bile ispred te kuće gde smo mi bili. Pretresli su te kuće i vratili su se kod nas. Potom su nama rekli da uđemo u hodnik. Jedan drugi policajac, on je bio u civilnoj uniformi, pucao je na nas u hodniku. Ja sam bio prvi, drugi je bio Seljim, treći njegov otac Idriz i poslednji je bio Isak.

B92: Vi ste preživeli.

Veselji: I pucao je na nas jedan karikator, sa 30 metaka. Ja sam dobio tri metka, dva u stomak, a jedan u desnu ruku. Seljim je na mestu ostao mrtav, a njegov otac je, tako ranjen, počeo da beži na drugi sprat, otišao je u sredinu stepeništa i pao, ostao je mrtav, a Isaka nije pogodio nijedan metak. Ne mogu da se setim da li su bili "Škorpioni", ali taj u uniformi, što je bio kod nas u dvorištu, imao je kamuflažnu uniformu, na leđima sam mogao samo da vidim da mu piše "policija".

Bokši: Mi smo predložili da se pozivaju ti svedoci, mada ne očekujemo ništa spektakularno.

B92: Da li je značajno to što i sam advokat optuženog, Kalanj, traži da se pojavi Milovan Tomić, s obzirom na to da je on bio u društvu Gorana Stoparića kada je Goran video to što je video?

Bokši: On se mnogo pominje, čak mislim i da ga nismo mi, stranke u postupku, predložili, da bi ga sud sam pozvao. Sud bi ga doveo i sam, po svojoj inicijativi, i saslušavao bi ga. Bitno je da sa sasluša taj svedok. Često se dešava da ti svedoci možda ne kažu odlučujuću činjenicu, ali tako se stvara mozaik, sud na osnovu tih okolnosti, na osnovu više svedoka, stvara predstavu o tom događaju, nažalost tragičnom.

B92: Tužilac nije imao predlog za izvođenje novih dokaza?

Bokši: Ipak, po mom ubeđenju, tužilaštvo do sada nije na potrebnom nivou, jer se radi o strašnom zločinu koji niko ne osporava: da su bili civili, da je osmoro dece pobijeno, da su bile žene i starci, da su to ipak jedinice države Srbije, koju zastupa javni tužilac. Da bi se to pripisalo pojedincima, da to nije bila državna politika, da to nije bila intencija srpskog naroda, onda bi trebalo da se više angažuje, da se potvrdi odgovornost pojedinaca, i da se skine ljaga i kolektivna odgovornost jer, ipak, to su radili određeni ljudi, koji su bili zločinci, a ne pripadnici jednog ili drugog naroda.

B92: Ako mogu da primetim, sudija insistira upravo na tim činjenicama – razlozima za odlazak u "Škorpione", masovnosti zločina, šta se događalo. Zapravo, otkrivajući ovaj zločin, njenim insistiranjem se otkriva i celokupan rat na Kosovu. Učešće baš tih snaga o kojima govorite.

Bokši: Potpuno se slažem sa vašom konstatacijom. I po mojoj proceni sud izvrsno vodi postupak, mada, malo opširnije nego što bi trebalo. Sama činjenica i samo utvrđivanje činjeničnog stanja jeste konkretno stvaranje slike o tim događajima na Kosovu, a ona ipak analizira i insistira da se potvrde okolnosti koje nisu baš apsolutno vezane sa činjeničnim opisom optužnice. Ipak, sud treba da utvrdi činjenice o svemu što se dešavalo i u odnosu na ovu jedinicu, i u odnosu na tragične događaje u Podujevu.

Durići: Ja sam saglasan sa svim onim Srbima koji imaju čiste ruke, koji nisu krivi za zločine nad mojom decom. Nema potrebe za međusobnu mržnju. Mi smo u selu živeli zajedno sa njima. I neka kažu javno ako su nešto imali ikada sa porodicom Durići. Međutim, oni, zahvaljujući politici koja se vodila, i ne znaju šta se sve desilo dole. Danas žive negde po Srbiji i preko sredstava javnog informisanja govore da se sa Albancima ne može živeti. A to nije tačno. Možemo zajedno da živimo jer smo godinama živeli zajedno.

B92: Bila je ovo Katarza, u pokušaju da prenese atmosferu koja je tokom protekle nedelje vladala u sudnici tri, Okružnog suda u Beogradu, jer se tamo, pred javnošću Srbije, otkrivala istina.